

לימוד היומי דקה ליתנו

יום	יום לחודש	יום מוהר"ן	ליקוטי מוהר"ן	ליקוטי הלכות	משנה ברורה	עלים לתרופה	שולחן ערוך
שבת	ט'	כו:	כו	חורה	הטט-תע	ו, ז,	
א	י'	כו:	כו	סד:	תנא-תעב	ח, ט,	
ב	יא'	כו:	כה	סה:	תעג-תעד	א, ב,	
ג	יב'	כה:	כט	סה:	תעה-תעו	ג, ד,	
ד	יג'	כה:	ל	סו:	תעז-תעה	ה, ו,	
ה	יד'	כט:	לא	סו:	תעט-תפ	א, ב,	
ו	ט"ו	כט:	לב	חורה	תפא-תפב	ג, ד,	

בקרני אורה

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בגשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

332 | פרשת כי תצא | ט' אלול תשפ"ג

דבר המערכת

כוחו של 'דיבור' של איש הישראלי עצום ונורא מאד; כאשר הוא מדבר דיבור של תורה בעולם הזה הוא קורא את 'חי החיים', כי התורה שמותיו של הקב"ה, וכך ממשיכים כביכול את חיותו לתוך כל הצמצומים וההסתרות שאנו שרויים בהם, וממשיכים אמונה וכח תשובה גם בהסתרה שבתוך הסתרה (ראה ליקוטי מוהר"ן סימן ב').

כמה אנו זקוקים לעזוק ולקרא את שם ה' בכלל, ובדורנו בפרט. ההעלמה וההסתרה שנפרשה עלינו, איזומה מכל זמן אחר. הלב אטום, הרע משתולל השתוללות חסרת מעצורים, הן בחיים הפרטיים והן בחיי הכלל, הרשעים כים נגרש, ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו. אנו צריכים לצעוק 'טאטע', לקרוא לו, לעוררו כביכול בשמו שיחזיר פניו אלינו ויקרע רוע גזר דיננו, שיאמר די לצרותנו ויערה רוח טהרה על העולם כולו. ובכל דיבור של תורה אנחנו עושים זאת: פשוט קוראים לשם יתברך ומכינים כלי להשפעת חיים אמיתיים.

אסור לנו להתעצל, עלינו 'לחטוף' אמירות מכל הבא ליד, ובפרט בספרי רבינו הקדוש הכלולים מכל התורה כולה. וכמוכן, לא לתת לכבוד המדומה לשלוט כאן. יש רבים שאם לפי חשבונם כבר לא 'ספיקו' את 'כל' הספר אלא את מחציתו או רביע ממנו, הם מאבדים את כל החשק. זוהי טעות מצערת, וברור שגם על כך כיוון רביז"ל באמרו שבחודש אלול יש ביותר "למעט בכבוד עצמו ולהרבות בכבוד המקום". כל קריאה לה' נחוצה הכרחית ומצילת חיים, ורבינו הקדוש כבר גילה: "על ידי האמירות והדיבור של איש הישראלי יאיר לו הדיבור למקומות שצריך לעשות תשובה שיוכל לעשות תשובה" (ליקוטי מוהר"ן סימן י"א).

לא ננוח ולא נשקוט, פינו לא ישבות מדיבורי תורה תפילה ותשובה, בשבתנו בביתנו, בעמדתנו בבית ה', בלכתנו בדרך, בשכבנו ובקומנו, והיא שתפתח בפנינו שערי תשובה שלימה באמת ובתמים.

העורכים

אל תאמרי נואש

וכהמשך דבריו שם: "והעיקר הוא הזכרון, כי כל זמן שזוכר שיש אבדות ומבקש וחותר לחפשם ואינו שוכח את עצמו כאבדה לאחר יאוש ח"ו, אז יש לו תקוה עדיין. כי ה' יתברך חושב מחשבות לבל ידח ממנו נדח ובודאי סוף כל סוף יהיו נמצאים כל האבדות ויתתקן הכל, וכל אחד כפי מה שיהיה לו חלק יותר בבקשה והחיפוש, אשרי לו. ולפום צערא אגרא, שכל אחד כפי מה שהתיגע והצטער יותר על האבדות והשתדל לבקשם ולחפשם בתפילה ותחנונים ובגעגועים והשתוקקות והתקרבות לצדיקים, כמו כן יזכה ביותר שיחזירו לו אבדותיו בשלום".

כך, שהעצה הזאת להסיח דעת ממה שאנו מאבדים חלילה, היא העצה הכי מרה שקיימת עבורנו. אדרבה, רק לא להסיח דעת, רק להישאר בחיפוש ובקשה, רק להמשיך ולהתגעגע, ואז אנו מובטחים לקבל בסוף את הכל ולתקן את הכל.

רבינו הקדוש גילה שכח החיפוש ומציאת האבדות נעשה בכח כוונת אלול, שיסודם הוא: לרצות ולהשתוקק תמיד להתעלות יותר ויותר, ויחד עם זאת להתחזק ולא ליפול אם עדיין נופלים חלילה בכל פעם ביתר שאת, אלא להמשיך לחפש ולבקש בכל עוז להתקרב לה' (ראה לקו"מ ח"א'ו).

מדוע נחוצה כל כך ההתחזקות שמאירה בחודש זה לצורך התשובה וחיפוש האבדות? מפני שהחיפוש קשה כל כך, ותוך כדי החיפוש שוב נופלים ומאבדים, ולולא ההתחזקות העצומה היה האדם מרפה חלילה מחיפושו שזה עיקר התשובה. וכפי שרבי נתן מברא במכתבו (עלים לתרופה, ס"ד):

"כי צריכים לחפש ולבקש הרבה, ובודאי בתוך אותו הזמן עובר על האדם מה שעובר, בפרט שאבדתו על פי רוב הם במקום מדבר שמהם במקום תורה ובוהו, שמחמת זה האדם תועה כשה אובד. ועתה הבן בעצמך כמה וכמה צריכים לחזק את עצמו כשצריכים לעבור במקומות כאלו לבקש אחר אבדות שנאבדו מכמה שנים, וקשה להימלט שבתוך החיפוש לא יאבד עוד יותר, על כל מי שרוצה לחוס על נפשו, כמה וכמה התחזקות הוא צריך לבל ייאוש עצמו מן הבקשה והחיפוש לעולם, יהיה איך שיהיה, אפילו אם נדמה לו שאובד ח"ו בכל פעם יותר, אף על פי כן הוא יעשה את שלו ויחפש יתרה!".

הוא מוסיף להרעיף שם טללי תְּחִי לחזק נפשות נכאבות בדרך חיפושם: "ואף על פי שאינו מוצא כלל, צריך להאמין שבוודאי מוצא הרבה על ידי הבקשה והחיפוש לבד. כי היגיעה אינו נאבדת כלל, כי לית רעותא טבא דאתאביד. ואף שאין בידו מאומה מה שמצא, אף על פי כן תאמין באמונה שלימה שבוודאי מצא הרבה, כי יש הרבה שאין מראין לו מה שמצא עד הסוף. וגם אפילו אם לא מצא כלל עדיין, אף על פי כן מצא הרבה על ידי החיפוש והיגיעה לבד, כי היגיעה והחיפוש לבד אינו נאבד בשום אופן, כי מה שמרוביחם על ידי היגיעה והחיפוש לבד, אפילו כל זמן שאין מוצאין, הוא ריווח בלי שיעור יותר מכל הון דעלמא, עין לא ראתה. מכל שכן שאנו בטוחים שבוודאי נזכה למצוא הכל סוף כל סוף, אם נזכה להתחזק ולבקש ולחפש תמיד".

יש לו רק עצה אחת, להסיח דעתו לגמרי מהכל. רק להתחיל לחשוב על 'אלול' ועל 'תשובה' עושה לו רע על הלב, כמה פעמים אפשר להתחיל ולעפול, ללכת שתי צעדים ולחזור אחורנית ארבע. העליות והירידות הרבות מתישות אותו. נוח לו להסיח את הדעת לגמרי מהכל, לא לחשוב כלום, לזרום עם הזמן ומה שיהיה יהיה...

רבינו הקדוש (ליקוטי מוהר"ן ח"ב, עג) מגלה את סוד מנהגן של ישראל "שבימי תשובה, דהיינו באלול ועשרת ימי תשובה, כל ישראל עוסקים אז באמירת תהילים", לפי ש'אמירת תהילים מסוגל לתשובה', ועל כן אמרו חז"ל שדוד המלך הקים עולה של תשובה כי "על ידי ספר תהילים שיסד הוקם עולה של תשובה, כי על ידי תהילים זוכין לתשובה".

המילים הראשונות בספר התשובה הזה הם "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים", עצות רעות הינן המעכב הגדול ביותר מתשובה, הן המסיטות את האדם מלכת בדרך צדיקים ומעמיקות את הנפילות לבל יקום מהן חלילה. ואם בסתם עצות רעות כך, הרי בעצה זו - שהיצר מוליד בלב להסיח את הדעת ממצבו הרוחני - על אחת כמה וכמה. זוהי העצה הכי אכזרית לאדם בעת נפילתו.

בפרשתנו אנו לומדים על הציווי הנחצי "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים", ורבי נתן לומד מכך לימוד עצום במלחמתו הפרטית של האדם: כל בעירה ח"ו גורמת לאדם שיאבד ניצוצות קדושים מחיות נשמתו, אלו הם חלקי כוחו וחיותו שניתנו לו כדי שיעבוד בהם את ה', ועתה הלכו לאיבוד ולא נוצלו למטרם האמיתית. ועל כך צריך לחזור בתשובה, לחזור ולהשיב את כל אותם חלקים אבודים למקומם ולהחיותם בקדושה, ו'האדם צריך להשתדל כל ימיו לבקש ולחפש מאד מאד אחר אבדותיו, כי זה עיקר התשובה' (ליקוטי הלכות, ברכת הפירות ה. א).

ודוקא על מאבדים ואבדות אלו כרוך עמלק. חז"ל (תנחומא, תצא פ"ג) מגלים שעיקר מלחמתו של עמלק היתה נגד שבט דן, וכל כך למה, לפי ששבטו של דן היה נוסע באחרונה וכל מי שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו (הובא ברש"י במדבר כה-ט), ועל כך יצא קצפו של עמלק; הוא לא רוצה ששייבו את האבדות, הוא רוצה שהאדם ישתקע ברע שעשה ולא יעסוק בתשובה והחזרת חלקי הטוב שאיבד למקומם.

וכנגד זה חייבה התורה לזכור היטב מעשה עמלק בכל יום, הן בכדי שלא לאבד עוד אבדות חדשות "כי כל האבדות באים משכחה והיחס הדעת שעל ידי זה באין לידי אבדה ח"ו בגשמיות או ברוחניות", והן בכדי להתעורר לתקן את העבר, "כי צריכים לזכור היטב כל מה שאבד על ידי תאוותיו, ולהשתדל מאד לחפש אחר אבדותיו, ועל כל פנים לזכור שאלו יאבד עוד" (ליקוטי הלכות, שם). אנתנו חייבים להתעורר לזכור שיש מי שגורם לנו לאבד את חיינו היקרים וללחום נגדו שלא לאבד זאת, והזכרון הזה שאנו זוכרים עדיין ומשתוקקים שלא לאבד לגמרי את הטוב שבנו ונצפה לישועה זוהי המלחמה בעמלק אכזרי זה.

פניני אור

אמרות מהורות מרביה"ק ותלמידיו

כְּשֶׁהֵיךְ אֲנִשִּׁי שְׁלוֹמִנוּ מִבְּרָכִים אֶחָד אֶת חֲבֵרוֹ, הֵיךְ גַּם אוֹמְרִים וּמְבָרְכִים: "שְׁנֵי זָכָה לְעִשׂוֹת תְּשׁוּבָה!".

(שיח שרפי קודש)

לתגובות והערות: 3323796@gmail.com
ניתן לקבל את הגיליון באימייל מידי שבוע

הדל"ג 6:36 - ניץ ההמה 6:06 - סוּזְק"ש 8:38
צאת השבת 7:49 - צאה"ש לר"ת 8:28

אמונת חכמים!

אַרְבַּעִים יְכַנּוּ

"העיקר שיהיה לו אמונת חכמים, ולהיזהר בכבודם, לירא מהם מאד. ואף אם נראה לו מהם דבר שאינו מפורש בהתורה כך לפי דעתו, ונדמה לו שהם עושים ח"ו כנגד התורה, הוא צריך להאמין שבודאי הם עושים נכונה על פי התורה, כי התורה נמסרה להם.

כגון שאנו רואים שמפורש בתורה: 'ארבעים יכנו', והם אמרו 'שלישים ותשע' מלקות דווקא. כי הם יודעים על פי הדרשות והמיתות, כפי מה שנמסר להם, שצריך דווקא שלישים ותשע מלקות. על כן צריך להאמין בחכמים, ולהשליך שכלו ודעתו, רק לסמוך עליהם, כי להם נמסרה התורה לדורשה" (ליקוטי מוהר"ן, תז).

ט"ל אורות או ל"ט מלקות?!

אַרְבַּעִים יְכַנּוּ לֹא יוֹסִיף

כל העסקים שהאדם עוסק בהם לצורך פרנסתו וחיותו, הם בחינת "ל"ט מלאכות", שבהם כלולים כל המלאכות והעשיות והעסקים של האדם בששת ימי החול.

והנה, ל"ט מלאכות אלו, יכולות להיות או ט"ל אורות, בבחינת ל"ט מלאכות המשכן. או להיפך, ל"ט מלקות, שהם קללות ומכות נמרצות.

והדבר תלוי בקדושתו של האדם; מי שהוא קדוש, אזי כל עסקיו הם בחינת ט"ל אורות. ומי שפוגם רח"ל בקדושתו, אזי כל עסקיו הם בחינת ל"ט מלקות.

ודבר זה מרומז בפסוק: "ארבעים יכנו לא יוסיף" - 'יוסיף' הוא בחינת שמירת הברית, בחינת יוסף, בחינת 'תוספת קדושה'. ומי שפוגם בקדושתו והוא בבחינת 'לא יוסיף', אצלו כל מלאכתו היא בחינת "ארבעים יכנו" ... (ע"פ ליקוטי מוהר"ן תורה י"א)

ה' יצילנו.

להתרחק מהכלים המסוכנים!

לֹא יִהְיֶה לָךְ כְּבִיתְךָ אִיפָה וְאִיפָה גְדוֹלָה וְקַטְנָה

כבר לימדנו רבי אברהם ב"ר נחמן, שאע"פ שבכל העניינים הזהירנו רבינו להתרחק מ'חומרות תירות', אע"פ כ בענין שמירת הקדושה צריכים להחמיר בכל החומרות, ולהתרחק עד למאד מאד מכל סרף של אבק איסור ופגם. (וכלשונו השולחן ערוך באבן העזר סימן כ"א, שבעניינים אלו "צריך אדם להתרחק מאד מאד, עיי"ש).

ובימינו, צריכים אנו להיזהר לפרוש ולהתרחק עד למאד מאד מכל הכלים אשר יש בהם אפשרות ליפול לשאול תחתיות של היפך הקדושה רחמנא ליצלן ולישזבן. וגם אם אין נופלים בפועל לאיסורים, אע"פ עצם החזקת כלים שיש באפשרות לעשות עמהם רע, היא תועבת ה'.

ובענין זה, בנותן טעם להביא דבריו של ה'ספורנו' על פרשת השבוע, וזה לשונו:

"לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה - אחר שהזכיר דרכי השראת שכניה בישראל, הזהיר שלא בלבד שנהא-ל את עיוות הדין, אבל ישנא ג"כ המחזיק בכלים מוכנים לעשות עוול, ושצריך להרחיק אותם הכלים, פן תגעל נפשו אותנו כאמרו כי תועבת ה' אלקיך כל עושה אלה."

היראה והשמחה!

"בראש השנה ביום הראשון צריכין למעט בדיבור מאד מאד" (שיחות הר"ן, כא).

על היראה ששררה שם מסופר: "בליל ראש השנה הייתה שורה על אנשי-שלומנו יראה גדולה כל כך, שביושבם בשולחן רבינו, יראים היו אף להרים ראשיהם מרוב אימת יום הדין" (שי"ש"ק ה, גט).

ובכן, פחד יש. השאלה היא רק: מה עושים עם הפחד? האם הפחד הוא משתק, או הופך להיות מנוע להתחדש בעבודת ה' בשמחה... זהו החילוק בין יראה רגילה, לבין היראה שמאיר הצדיק לכל באי שערינו!

הצדיק מנתב את הפחד, שיגרום לאדם ענווה ושברון לב, אך לא יפיל אותו לחלישות הדעת. וכך הוא מדרוך: "אף על פי שהוא יודע בעצמו שהוא רחוק מאד מאד מהשם יתברך והוא מלא חטאים, רחמנא ליצלן, אף על פי כן לא יפול בדעתו על ידי זה כלל, רק יבוא על ידי זה לענווה באמת. ותיכף כשבא לשפלות אמתי השם יתברך שוכן עמו ומנחם ומשמח אותו בכל מיני שמחות ונחמות" (ליקוטי הלכות, פסח ט, יז).

"ותיכף שזוכרין ביראת ה' - אף על פי שיודעים כל אחד בנפשו שאינו נקי כלל, אף על פי כן - יכולים לשמוח ולחיות חיים אמתיים ... כי מאחר שזוכרין איך צריכין לפחד ולרעוד מעוכם הפגמים וכו', תיכף מחיין ומשמחין עצמן מה שאנו סמוכין בכח גדול ונפלא כזה. בפרט שזכינו גם כן לחטוף כמה נקודות טובות בכל יום להחיות עצמנו על ידי זה" (עלים לתרופה, שם).

דווקא כשהפחד תוקף, נזכרים ביתר שאת עד כמה עבה השריון של הצדיק... "שדווקא על ידי היראה והרעדה מעונשים הגדולים רחמנא ליצלן, על ידי זה דייקא יבוא לשמחה על שהוא על כל פנים בכלל ישראל, ומקורב לצדיקים, שעל ידי זה יינצל מאלפים ורבבות עונשים. וגם אם יבטח בכוח הצדיקים ויתחזק בשמחה, על ידי זה בוודאי יהיה אחריתו טוב, ויתהפך הכל לטובה, בבחינת עוונות נתהפכין לזכויות" (ליקוטי הלכות, הודאה ו, יב).

"ועל כן באמת צריכין לנסוע לצדיקי אמת על ראש השנה, שהם יכולין להמשיך דרכי התשובה אלו, והעיקר להמתיק תוקף הדין של ראש השנה ולהמשיך על עצמן שמחה אז, כמו שהזהיר אדמו"ר ז"ל שבראש השנה צריכין להיות בשמחה. וכמו שכתוב בנחמיה לענין ראש השנה: אכלו משמנים ושתו ממתקים ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם" (ליקוטי הלכות, שבת ז, מז).

"כי בא כי בא לשפוט הארץ" - אמר פעם מוהרנ"ת לפני ראש השנה, מתוך פחד ורעדה - "האט קומט ער, האט קומט ער!..." ופחד ואימה נפל על כל השומעים...

הנה מגיעים 'הימים הנוראים המרעידים ומרעישים מאד. מי לא יירא? מי לא יפחד? בימים כאלו המלאים פחד ואימה ויראה, חיל רעדה וחלחלה מפניך. מי לא נפקד בימים ההם כי הם נוראים ואיומים מאד מאד, ומלאכים בהם יחפזון וחיל רעדה יאחזון, ויאמרו הנה יום הדין" (ליקוטי תפילות ח"ב, ג, יז).

יום הדין מגיע! - זו לא מליצה תורנית, וגם לא סיפור מעניין, אלא מציאות אמיתית ומחרידה; אנו עומדים לפני משפט, ובעוד כמה שבועות ייחרץ גורלנו.

בשנת תקצ"ה, כאשר עמד מוהרנ"ת למשפט עקב עלילות המתנגדים, הרי הוא כותב: "והנה ימי המשפט והדין הגדול של ראש השנה ממשמשין ובאין, וצריכין לרעוד ולפחד מאד ממשפט הזה שנוגע לחיים נצחיים, ואי אפשר לשחד בממון ולפייס בדברים. וכל פחד המשפט שעלי שיש לנו עתה, הוא כדי לזכור ולא לשכוח פחד המשפט של ראש השנה, מכל שכן של יום הדין הגדול והנורא."

שהרי "בראש השנה יכתבון, וביום צום כיפור יחתמון; כמה יעברון, וכמה יבראון. מי יחיה ומי ימות, מי בקיצו ומי לא בקיצו, מי במים ומי באש, מי בחרב ומי בחיה, מי ברעב ומי בצמא, מי ברעש ומי במגיפה, מי בחניקה ומי בסקילה. מי ינוח ומי ינוע, מי ישקט ומי ייטרף, מי יישלו ומי יתיסר, מי יעני ומי יעשר, מי ישפל ומי ירום" (מתוך המחזור לראש השנה, פיוט 'נתנה תוקף').

ואם לא די לנו ברשימה הארוכה של "מים ואש, רעב וצמא, חניקה וסקילה", ממשיך החזן לסלסל בניגון, ומרמז בנגינתו על שאר העונשים...

"ואותו הניגון הנמשך אחר הסיום 'ומי ירום', הוא מורה גם כן על איזה גזירות חס ושלום ... ומזה הניגון באים גזירות חס ושלום שאינם מפורשים בפירוש בפיוט 'ונתנה תוקף', רק החזן מרמז בניגון לבד" (חיי מוהר"ן, תסו).

אכן, באומן של פעם, שררה אימה גדולה ביום הדין. בלילה הראשון, לא שרו שירים בסעודה, מלבד "אשת חיל". ובכלל ישבו בשתיקה מוחלטת, זאת על פי דברי רבינו הקדוש שאמר:

לקט ספרי"ם

פנינים מאירים וחיידושים מזוהרים מלוקטים מספרי גדולי הצדיקים זי"ע מתוך רשימותיו של הגרי"ם שכמעט שליט"א אשר ציין ורשם לפניו לזיכרון.

פרשת כי תצא

הזהירות הנדרשת בין בעלייה בין בירידה

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים (דברים כה, יז). בא ללמד שיהיה האדם מפיתויי היצר הרע, ולא יסמוך על גדולתו וקדושתו ופרישותו, וכהא דנתן (אבות ב, ד) אל תאמין בעצמך עד יום מותך וכו'. ועל זה בא המצוה לזכור מה שהיה כח לעמלק להזדווג להם בדרך שיצאו ממצרים שכולל כל הרע בבחינת סור מרע, ובדרך שהלכו לקבל התורה בחינת עשה טוב. ולהיות האדם אף כשהוא במעלה עליונה בקדושה וטהרה, מכל מקום יהיה נזהר מפיתויי היצר הרע עמלק יצא בישא. ועל שם זה נקרא 'עם ילק' שפרח כילק מת' פרסה, רומז אף למי שמרוחק מקליפתו עד התכלית ומנוגב מכל חמדה ותאוה ומרוחק מהם כשיעור ת' פרסה מדת כל הארץ, מכל מקום פורח כילק.

ועוד נקרא עמלק על שם שבא ללוק דמן של ישראל ככלב והוא מה שנאמר (שם כה, יח) ויזנב בך כל הנחשלים וגו' ואיתא (בפסיקתא רבתי ומד"ת שם י) זה שבט דן שפלטו העגן כו', ולהם הכניס היאוש

מלשוב בתשובה ועל ידי זה פיתה אותם, על דרך שאמר אחר (חגיגה טו, א) הואיל ואטריד ההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתנהי בהאי עלמא. וכמו כן גורר אותם היצר הרע וכו', וזה דרך היצר הרע כשרואה שהאדם נכשל באיזה עון בעצתו ובפיתויו. אחר כך משליכו ביואש לומר מה יועיל לך תשובתך אחר כי גדול עונך עד לשמים והואיל ואטריד ההוא גברא מעולם הבא ליפוק ליתנהי בהאי עלמא ועל שם זה נקרא עמלק עם לק שבא ללוק דמן של ישראל ככלב שבא למצוץ שארית דמן וחיותם עד תכליתו כנ"ל. ובא המצוה תמחה את זכר עמלק על ב' העניינים. והיינו שאף הגדול במעלה וקדושה יתירה לא יסמוך על קדושתו ויזהר מפיתויי היצר הרע. ואף מי שנכשל חס וחלילה מה לא יתייאש מן התשובה וישוב אל ה' וירחמהו.

הוספת הגרי"ם - היפך הארת הצדיק שמאיר הן בימי עליה ובימי ירידה.

פרשיות של רבי אפרים סופר

הוא זה ומשונדע לו מי זה היה נרגע אלא תר. אמנם ידוע כי הבעש"ט הק' בעצמו השתדל אחר כך ורכש לעצמו תפילין מכת"י הרה"ק רבי אפרים סופר ז"ל (שם).

בכמה ספרי סת"ם נמצאו תצלום מתמונת הפרשיות של רבי אפרים סופר (שם, המהפך העולמי עמו' שסב שסז, מסורת האותיות עמו' קנד) והם נכתבים בכתב אר"י עם תגים משימושא רבא, וניכר מהפרשיות שהיה לו קבלה מיוחדת בצורת הכתיבה, יש בה פא"ן' פ'ן יפתה', וכן נמצא שם צורת החי"ת שבפסוק 'וחרה אף' בצורה מיוחדת. וגם בפרשיות התפילין של הרה"ק רבי צבי סופר ז"ל ממעזיבו סופרו של הבעש"ט נמצא פ"א מלופף בפסוק 'כי הקשה פרעה' (המהפך עמו' שסג), וגם בספר תורה שלו נמצאו כמה למד"ן שעל ראש הלמ"ד יש תוספת בצורה משונה (שם עמו' שס).

ואכן בדורות הקדמונים מצינו שהיו סופרים שהיה בידם קבלה בסוד האותיות, וכן מובא ב**בשו"ת חתם סופר** (ור"ס סי' רסה) נידון על ספר תורות עם אותיות משונות. אמנם אנו אין לנו קבלה בזה ואין לנו לחקות את הכתב ההוא, וב**בשו"ת יוסף אומץ** (סי' יא) כתב שאם נמצא ספר כזה ואין אנו יודעים בבירור מי הוא הסופר יש לחוש שמא איזו מן האותיות הללו לא נכתבו כהוגן.

בימי מוהרנ"ת (ח"א סי' לט) מסופר שפרשיות התפילין של **רבינו הקדוש** ז"ע היו מכתבת יד הסופר הצדיק המפורסם מורנו **אפרים** זכרוננו לברכה אשר כתב שלו מתקיים ביותר ונראה כחדש ממש כמפורסם.

הרה"ק רבי **אפרים סופר** ז"ל היה מחכמי בראד ומקובל שהרה"ק רבי אפרים השביע את השר של מים ושר של אש לכל ישלטו בפרשיות שכותב, וכשהיה מכין את הדיו לכתבה היה מערבב בו דמעות עיניו, ובאמת לפלא כי גם הפרשיות שלו הנמצאים כיום למרות עתיקותם עדיין מחזיקים ביופיים בתכלית שחרותם. ומובא שכשמן ה**בעש"ט** זיע היה מונה והולך מעלת הסופרים וחשיבותם היה אומר כהאי לישנא 'עזרא הסופר, נחמיה הסופר, רבי אפרים סופר' (ליקוט צורת האותיות עמו' 701-700).

מסופר שמרן ה**בעש"ט** ז"ע כבר בצעירותו השתוקק מאד להניח תפילין מכתבת ידו הקדוש, אך הגה"ק **רבי חיים צאנזער** ז"ל מחכמי בראד שהיה לו תפילין מכת"י רבי אפרים היה מקפיד לכל יניחם איש וזולתו, ופעם אחת עזב הגה"ק רבי חיים לרגע את בית המדרש והשאיר תפיליו על השולחן וניצל הבעש"ט הזדמנות זו והניח בחפזה את התפילין, ובטרם שב רבינו חיים לביהמ"ד כבר היו מונחים במקומם כמקודם. אולם רבינו חיים הרגיש מיד כי נגעו בתפיליו ידי זרים וחקר ודרש מי

"ויזרה באותיות הגדולות ובאותיות הקטנות ובאותיות הנקודות ואותיות המשונות כגון הפא"ן הלפופות והאותיות העקומות כמו שהעתיקו הסופרים איש מפי איש, ויזרה בתגין ובמניינן". וכתב **החיד"א** (מדבר קדמות מע' סאות) שהרמב"ם הלך למלכות בורגנ"א ומצא שם ספר תורה יש עזרא הסופר והעתיק ממנו כל צורות האותיות.

החתם סופר (דרשות עמו' קא) מבאר שאותיות התורה וצורתם ותגין וקוצין מרמזים על תורה שבעל פה, וכל זמן שהיה תורה שבעל פה שמורה בפייהם ולא היו צריכים לעיין בפנים ולהוציא דברים מרמזות הקרא, היה כתב אשורית גנוז בכבודו במקומו והיה די שיסתכלו בו רק הנביאים והחכמים בעת הצורך. אבל משגלתה שכניה וירדה שכחה לעולם בימי עזרא הוצרך למסור סימני התורה ורמזיה לכלל ישראל כדי שידעו להוציא הדין מרמזי המקרא. ועל זה אמרו שהיה רבי עקיבא יושב דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות, כפי שנמצא **במדרש דרבי עקיבא**. וכעין זה כתב **המהר"ל** (בחי' לסנהדרין שם).

האם יש פסק הלכה על צורות האותיות

לפי זה ניתן לבאר שהגם שצורת האותיות הם קבלה ממש מסיני, אין הפירוש שמשם רבינו קבע להלכה למעשה שחייבים לכתוב סת"ם בדיוק כמו שכתב הוא, שהרי עד זמן עזרא

מסורת צורת האותיות

(סי' ט סק"ו): "הרבה רבבות ישראל מחזיקים לכתוב דוקא כיו"ד הפוך על פי הזוהר, ונהרא נהרא ופשטיה".

השתלשלות כתב אשורית

יש לתמוה: הלא צורות האותיות קיבל משה מסיני ויש בהם רמזים וסודות, ואם כן איך יתכן שיהיו שינויים כל כך גדולים ויהיו כולם כשרים?

אכן באמת אין הדברים פשוטים כ"כ, דהנה **בגמרא סנהדרין** (כ"א): יש דיון האם ניתנה התורה בכתב אשורית, ויש מאן דאמר בגמרא שבדור המדבר ניתנה התורה לישראל על ידי משה רבינו בכתב עברי, שהוא כתב עתיק המצוי כיום בידי השומרונים [תמונת האותיות נדפס במהדורת עוז והדר מתיבתא בסנהדרין שם], ורק בימי בית שני כשעלה עזרא הסופר התחילו לכתוב את התורה בכתב אשורית, ולכן ניתן לו התואר 'עזרא הסופר'.

ובביאור הדברים כתב **הריטב"א** (מגילה ב:) שאמנם אין ספק שמשם רבינו קיבל מסיני את כתב אשורית ובכתב זה נכתבו הלוחות, אלא שמתוך תומת וקדושת הכתב ההוא לא רצו להשתמש בכתב זה אפילו בספרים, והיו כותבים את כל הספרים בכתב עברי, עד שבא עזרא הסופר וניתן רשות בזמנו לכתוב ספרי תורה בכתב אשורית.

ועל דרך זה כתב **הרדב"ז** (ח"ג סי' תתפג) שעשרת הדברות הכתובים על הלוחות היו בכתב אשורית, ובזמן שקיבל משה רבינו את הלוחות למדוהו האותיות וציוורן וסודותן ומיד נתן את הלוחות בתוך הארון ולא ראה אותם אדם, ומסר אותו רק ליחידי סגולה על פה, ומרוב קדושת הכתב לא נתן רשות לכתוב כתב אשורי וניתנה להם התורה בכתב עברי שהיו משתמשים בו שם ועבר, והיו כותבים גם תפילין ומזוזות בכתב עברי, עד זמן בית שני שנגזר הארון וציוה עזרא הסופר שיכתבו ספר תורה בכתב אשורית שיהיה להם במקום הלוחות והארון להגן על המקדש. וכן כתב **היעב"ץ בספרו מגדל עוז להיעב"ץ** (בית המדות עליית הכתיבה עמוד ד).

ספרי המסורת

והנה הגם שלא השתמשו בכתב אשורית משעת מתן תורה עד זמן בית שני, מכל מקום היה הכתב ידוע ליחידי סגולה גם בבית ראשון. ומצינו שהיה בידם **ספר התגין** שהוא ספר שנמסר איש מפי איש עד עלי הכהן שהעתיקים מן י"ב האבנים שהקים יהושע בגלגל, והתבאר שם צורות התגין וצורת אותיות לפופות ועקומות ומנורות שאין בידינו מסורת היום על אותיות אלו, ובשעת החורבן מצא יחזקאל ספר זה באסקופת בית המקדש והביאה לבבל (עי' ריטב"א שם). ונדפס ספר זה במחזור ויטרי **מתלמידי רש"י**. וכן זכר **בהקדמת הרמב"ן על התורה** וכתב בזמנו: "הספר הזה הוא ידוע ומצוי אצל כל אדם".

ולזה כיוון **הרמב"ם** (פ"ה הל' ס"ח ה"ח) במה שכתב:

ג' מסורות בכתב

אצל עדת האשכנזים הפרושים נהוג לכתוב **בכתב בית יוסף**, ונקרא כן על שם מרן הבית יוסף שהעתיק בספרו צורת אותיות אלו מספר **אלפא ביתא** שחיברו אחד מן הראשונים בתקופת המהר"ם מרוטנברג ז"ל (ראה אודותיו במבוא לקובץ ספרי סת"ם ח"א). והוא מבוסס על פי מסורת הראשונים ועל פי דברי חז"ל בגמרא ועל פי מה שקיבל מרבותיו בעלי הסוד. כתב זה הביא **המשנה ברורה בקונטרס 'משנת סופרים'**.

אצל קהלות החסידים נהוג לכתוב **בכתב אר"י**, ונקרא כן על שם האר"י הקדוש שהוא המקור לצורת אותיות אלו כפי שמובא **בשער הכוונות** (דרוש ב מדרושי תפילין), ומובא תמונת אותיות אלו גם **בשולחן ערוך הרב** (סימן לו). ועיקר צורת הכתב הוא כמו כתב הבית יוסף אלא שיש שינויים בכמה אותיות מהם (אותיות: א ו ח ע צ ש ו י"א ג ט ו). וכן יש שינוי בהה"ן של שם הויה"ו, ואף **השארית"ל** לא כתב צורת האותיות רק לגבי תפילין, נוהגים אצל רוב חצרות החסידים לכתוב אותיות אלו גם למזוזות וספר תורה (חוץ ממנה צאנז, עי' ליקוט צורת האותיות עמו' 697).

ואצל עדת הספרדים יוצאי עדות המזרח נהוג לכתוב **כתב וועליש**, ונקרא כן לפי שבעיר וועליש התחילו להשתמש בכתב זה להדפסה. ומובא צורות אותיות אלו **בספר מור וקציעה** (סימן לו) להיעב"ץ ובספר **לדוד אמת** (סי' יג) להחיד"א וב**ספר קול יעקב** (סימן לו) לבעל הכף החיים.

האם כל הכתבים עם מסורת, כשרים

הפוסקים הסכימו שמותר לאשכנזי לעלות לתורה בספר תורה של ספרדי, ואין בזה חשש פסול. כך כתב **הנוה"ב ביהודה** (מהרד"ק י"ד סי' פ"ח סי' קעא): "אומר אני שכל אלו התמונות המבוארים בבית יוסף לא לעיכוב נאמר רק למצוה, ומה שאינו מבואר בתלמוד אינו מעכב, ופוק חזי כתב ספרדי הנקרא וועליש יש בהם כמה שינויים נגד המבואר בבית יוסף והוא כשר". וגם **בשו"ת מהרש"ם** (ח"ב ססי' קב) כתב דבקהילתו יש כמה ספרי תורות בכתב וועליש וקורים בהם לכתחילה.

ובספר קנאת סופרים להגאון מהרש"ק ז"ל (סי' קכא) יצא בחריפות נגד אלו שרצו לפסול כתב וועליש, וכתב: "מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן. להוציא גבונני כרוז על ספרי תורתנו הקדושים אשר מעולמי עד, לומר כיון דהם כתובים בכתב וועליש המה פסולים, ואינו רואה שום פסול בכתב וועליש, להיות צורת האותיות נגד צורות האותיות המבוארים בש"ס, וכמה ספרי תורות יש בכתב וועליש שקורים בהם, והמה מן היקרים שבספרי תורות, הס מלהזכיר שם פסול עליהם, והמה כשרים משופרי דשופרי", ע"כ.

וגם **החזון איש** שנטה סתחילה לפסול צד"ה הפוכה, כתב **המנחת יצחק** (ח"ד סי' מז) שאחר שנודע למרן החזון איש שיש מסורת על זה להכשיר, הודה שאין לפסול. וכך כתב בספרו

